

PRACE ORYGINALNE • ORIGINAL PAPERS

Wiedza rodziców na temat realizacji szczepień ochronnych u dzieci z cukrzycą typu 1

Parents knowledge regarding realization of immunization schedule among children with diabetes type 1

ANETA NITSCH-OSUCH^{1, A-E}, IZABELA AGATA KAMIŃSKA^{2, A-E}, KATARZYNA JAROSZEWSKA^{1, A-E}, INGA DŁUGOŃ^{1, A-E}, AGNIESZKA TOPCZEWSKA-CABANEK^{1, A-E}, KATARZYNA ŻYCIŃSKA^{1, A-E}, KAZIMIERZ A. WARDYN^{1, A-E}

¹ Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej z Oddziałem Klinicznym Chorób Wewnętrznych i Metabolicznych Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

² Wydział Pielęgniarstwa Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi

A – przygotowanie projektu badania, **B** – zbieranie danych, **C** – analiza statystyczna, **D** – interpretacja danych, **E** – przygotowanie maszynopisu, **F** – opracowanie piśmiennictwa, **G** – pozyskanie funduszy

Streszczenie **Wstęp.** Każde zakażenie u pacjenta z cukrzycą może powodować pogorszenie kontroli glikemii, w związku z tym zapobieganie infekcjom jest szczególnie ważne w tej grupie pacjentów.

Cel pracy. Ustalenie stanu wiedzy matek dzieci chorujących na cukrzycę typu 1 na temat obowiązkowych i zalecanych szczepień ochronnych.

Materiał i metody. Dokonano analizy stanu wiedzy rodziców na temat realizacji Programu Szczepień Ochronnych (PSO) u 144 dzieci z cukrzycą typu 1 w wieku od 2 do 17 lat, będących pacjentami poradni przyszpitalnej lub wybranego Oddziału Pediatrii i Diabetologii Dziecięcej. W badaniu użyto autorskiego kwestionariusza badawczego, który poprawnie wypełniło 144 matek. Najliczniejszą grupę respondentek stanowiły kobiety w wieku 39–45 lat (52, 45,6%). Wykształcenie wyższe lub średnie miało 102 (89,1%) kobiet. 49% dzieci chorowało na cukrzycę typu 1 dłużej niż dwa lata.

Wyniki. Stan realizacji w zakresie szczepień obowiązkowych, według opinii matek, wahał się od 27% do 60%. 35% ankietowanych matek wyraziło chęć zaszczepienia swoich dzieci w przyszłości z użyciem szczepionek zalecanych i były to szczepienia przeciw: grypie (12,2%), wzw A (6,1%), odkleszczowemu zapaleniu opon mózgowo-rdzeniowych i mózgu (5,2%), meningokokom (4,3%), HPV (4,3%), pneumokokom (1,7%), ospie wietrznej (1,7%). 40% respondentek uznało swoją wiedzę na temat szczepień i PSO u dzieci za wystarczającą.

Wnioski. Wiedza matek dzieci chorych na cukrzycę typu 1 na temat szczepień ochronnych jest niewystarczająca. Należy wdrożyć problematykę wakcynologiczną do programu edukacji rodziców i dzieci chorych na cukrzycę typu 1.

Słowa kluczowe: cukrzyca typu 1, dzieci, szczepienie.

Summary **Background.** All infections in patients with diabetes may deteriorate glycemic control, that way prevention of infections is very important in this group of patients.

Objectives. The aim of the study was to learn knowledge of mothers of children with diabetes type 1 regarding realization of immunization schedule.

Material and methods. The authors conducted a survey among 144 mothers, most of responders were aged 39–45 years (52, 45.6%), well educated (102, 89.1%). 49% of children suffered from diabetes for more than two years.

Results. According to mothers, immunization schedule was realized in children in 27–60%. 35% of mothers declared the will to vaccinate their children with recommended vaccines against: influenza (12.2%), hepatitis A (6.1%), tick born encephalitis (5.2%), Neisseria meningitidis (4.3%), HPV (4.3%), *Streptococcus pneumoniae* (1.7%), chicken pox (1.7%). 40% of responders found their knowledge regarding immunizations sufficient.

Conclusions. Parents of children with diabetes type 1 require better knowledge regarding vaccinations and they should be offered educational activities on this topic.

Key words: type 1 diabetes, children, vaccination.

Wstęp

Szacuje się, że w skali globalnej na cukrzycę typu 1 choruje około 430 tysięcy dzieci, które nie ukończyły 15. roku życia. Każde zakażenie u pacjenta z cukrzycą może powodować pogorszenie kontroli glikemii, w związku z tym zapobieganie infekcjom jest szczególnie ważne w tej grupie pacjentów [1].

Cel pracy

Celem pracy była ocena stanu wiedzy rodziców dzieci z cukrzycą typu 1 na temat realizacji Programu Szczepień Ochronnych (PSO).

Materiał i metody

Dokonano analizy stanu wiedzy rodziców na temat realizacji PSO u 144 dzieci z cukrzycą typu 1 w wieku od 2 do 17 lat, będących pacjentami poradni przyszpitalnej lub Oddziału Pediatrii i Diabetologii Dziecięcej. Najliczniejszą grupę respondentek stanowiły kobiety w wieku 39–45 lat (52; 45,6%). Wykształcenie wyższe lub średnie miały 102 (89,1%) kobiety. 49% dzieci chorowało na cukrzycę typu 1 dłużej niż dwa lata.

Wyniki

Stan realizacji PSO w zakresie szczepień obowiązkowych – według opinii matek – wahał się od 27% do 60%, co przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Realizacja PSO u dzieci z cukrzycą typu 1 według wiedzy i opinii rodziców – szczepienia obowiązkowe i zalecane								
Szczepienia obowiązkowe – wykonane przed zachorowaniem								
	gruźlica	Hib	wzw B	poliomyelitis	DTP	MMR	nie pamiętam	nie szczepiono
% udzielonych odpowiedzi	54%	27,1%	52,6%	49,1%	69,2%	68,45%	29,8%	0%
Szczepienia obowiązkowe – wykonane po zachorowaniu								
% udzielonych odpowiedzi	3,5%	0,8%	2,6%	3,5%	9,6%	7%	28,9%	48,2%
Szczepienia zalecane – wykonane przed zachorowaniem								
	rotawirusy	meningokoki	grypa	ospa wietrzna	pneumokoki	wzw A	nie pamiętam	nie szczepiono
% udzielonych odpowiedzi	2,6%	13,4%	8,7%	5,2%	8,7%	5,2%	36,8%	29,8%
Szczepienia zalecane – wykonane po zachorowaniu								
% udzielonych odpowiedzi	0%	3,5%	2,6%	4,3%	4,3%	3,5%	22,8%	50,8%

Hib – *Haemophilus influenzae*, wzw B – wirusowe zapalenie wątroby typu B, DTP – błonica, tężec, krztusiec, MMR – odra, świnka, różyczka.

35% ankietowanych matek wyraziło chęć zaszczepienia swoich dzieci w przyszłości z użyciem szczepionek zalecanych i były to szczepienia przeciw: grypie (12,2%), wzw A (6,1%), odkleszczowemu zapaleniu opon mózgowo-rdzeniowych i mózgu (5,2%), meningokokom (4,3%), HPV (4,3%), pneumokokom (1,7%), ospie wietrznej (1,7%).

52% respondentek wyraziło przekonanie, że dzieci z cukrzycą wymagają szczególnej troski w zakresie realizacji szczepień, 40% uznało swoją wiedzę na temat szczepień u dzieci za wystarczającą.

Dyskusja

Wiedza matek dzieci chorujących na cukrzycę typu 1 na temat profilaktyki pierwotnej wybranych chorób zakaźnych jest niewystarczająca. 30% matek nie pamiętało nawet faktów związanych ze szczepieniami obowiązkowymi – co jest szczególnie niepokojące, bo wskazuje na potencjalne niebezpieczeństwo ich niewykonywania. O braku wystarczającej orientacji w omawianym zakresie może świadczyć chociażby fakt, iż jedynie 54% ankietowanych wskazało na wykonanie u dziecka szczepień przeciw gruźlicy, podczas gdy zgodnie z obowiązującym PSO jest to szczepienie realizowane w 1. dobie życia i w skali ogólnopolskiej ma je wykonywane 94% dzieci [2]. 48–50% dzieci nie miało wykonywanych żadnych szczepień ochronnych po zachorowaniu na cukrzycę typu 1, co należy uznać za wynik bardzo niepokojący. Choroby przewlekłe – o ile nie są w fazie zaostrzenia – nie stanowią bowiem przeciwwskazania do szczepień ochronnych, co więcej, w niektórych przypadkach szczepienia są wręcz rekomendowane – np. szczepienie przeciw grypie. Niestety, w badanej grupie niewiele matek twierdziło, że ich dzieci były szczepione przeciw grypie (3–9%), choć 12% deklaroowało chęć wykonania tego szczepienia w przyszłości. Tymczasem oszacowano,

że u pacjentów z cukrzycą ryzyko hospitalizacji jest trzykrotnie wyższe, a ryzyko zgonu jest sześciokrotnie wyższe w przebiegu grypy w porównaniu do populacji generalnej [3]. Szczepienia przeciw grypie są bezpieczne u pacjentów z cukrzycą, powodując niewiele niepożądanych odczynów poszczepiennych, zwykle łagodnych oraz nie powodując zaostrzenia przebiegu choroby podstawowej [3]. Badanie własne dostarcza kolejnych dowodów na brak wiedzy pacjentów na temat potrzeby corocznych szczepień przeciw grypie, co było też opisywane przez innych autorów [4]. Respondentki wykazały też niewielkie zainteresowanie szczepieniami przeciw pneumokokom, również wskazanymi do wykonywania u pacjentów z cukrzycą. Zgodnie z polskim Programem Szczepień Ochronnych, szczepienie przeciw pneumokokom wykonywane jest u dzieci z grup ryzyka do 5. roku życia, u starszych pacjentów – jest ono nadal szczepieniem zalecanym, a więc opłacanym ze środków prywatnych [5]. Szczepienia zalecane stosowane są więc zbyt rzadko, prawdopodobnie głównie ze względów finansowych, ale także z powodu niewystarczającej ich promocji [6]. Jedynie 40% ankietowanych uznało swoją wiedzę na temat szczepień ochronnych u dzieci z cukrzycą typu 1 za wystarczającą, wskazuje to na potrzebę zapewnienia tej grupie pacjentów edukacji w omawianym temacie. Szkolenia takie mogłyby być prowadzone w oddziałach i poradniach diabetologicznych, a także w poradniach lekarza rodzinnego.

Wnioski

1. Wiedza matek dzieci chorych na cukrzycę typu 1 na temat szczepień ochronnych jest niewystarczająca.
2. Należy wdrożyć problematykę wakcynologiczną do programu edukacji rodziców i dzieci chorych na cukrzycę typu 1.

Piśmiennictwo

1. Kesavadev J, Misra A, Das AK, et al. Suggested use of vaccines in diabetes. *Indian J Endocrinol Metab* 2012; 16(6): 886–893.
2. Biuletyn „Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce w 2012 roku”. www.pzh.gov.pl (data wejścia 22.01.2014).
3. Prevention and control of influenza with vaccines. Recommendations of the Advisory Committee on Immunization Practices (ACIP), 2010. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep* 2010; 59(8): 1–62.
4. Lerch D, Mastalerz-Migas A. Poglądy i wiedza na temat szczepień przeciw grypie. *Fam Med Prim Care Rev* 2013; 15(2): 131–134.

5. *Program Szczepień Ochronnych na 2014 rok*. www.gis.gov.pl (data wejścia 22.01.2014).
6. Nitsch-Osuch A, Pieńkowska A, Gyrczuk E, i wsp. Realizacja Programu Szczepień Ochronnych w wybranej poradni podstawowej opieki zdrowotnej w Warszawie w latach 2006–2008. *Fam Med Prim Care Rev* 2013; 15(2): 149–150.

Adres do korespondencji:

Dr hab. n. med. Aneta Nitsch-Osuch
Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej
z Oddziałem Klinicznym Chorób Wewnętrznych
i Metabolicznych WUM
ul. Banacha 1a, blok F
02-097 Warszawa
Tel.: 22 599-21-90
E-mail: anitsch@amwaw.edu.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 26.01.2014 r.

Po recenzji: 4.04.2014 r.

Zaakceptowano do druku: 4.04.2014 r.